



Opetus- ja kulttuuriministeriölle Suomen Olympiakomitean lausunto luonnoksesta valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7050/2023

Olympiakomitealta on pyydetty lausuntoa luonnoksesta valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO on lakisääteinen, valtioneuvoston nelivuotiskausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa kulloinenkin hallitus määrittelee nuorisotyön ja nuorisopolitiikan tavoitteensa sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lausunto on jätetty lausuntopalvelussa 24.1.2024.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Olympiakomitea pitää tärkeänä, että liikkumisen (reipas liikunta, hyvä fyysinen kunto ja hyvät motoriset taidot) ja oppimisen yhteys on tunnistettu osiossa. Yhteyttä voisi vahvistaa lisäämällä toiminnallinen oppiminen tekijöihin, jotka edistävät oppimisen iloa, oppimista ja kouluviihtyvyyttä. Yhteistyötahoksi voisi lisätä liikuntaharrastuksia tarjoavat tahot, ja myös liikuntakasvatusta sekä luonnossa oppimista voisi hyödyntää.

Ehdotus muokatuksi kirjaukseksi:

”Edistetään oppimisen iloa, oppimista ja kouluviihtyvyyttä lisäämällä toiminnallista oppimista sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden, liikuntaharrastuksia tarjoavien tahojen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Hyödynnetään monimuotoisia ja vuorovaikutteisia oppimisympäristöjä sekä liikunta-, kulttuuri- ja taidekasvatusmenetelmiä sekä luonnossa tai ulkona oppimista. Edistetään kulttuurikasvatussuunnitelmien syntyä kuntiin, joissa niitä ei vielä ole.”

On tärkeää, että VANUPO huomioi matalan kynnyksen harrastustoiminnan saatavuuden lisäämisen ja erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsyn sekä harrastusten saavutettavuuden tietopohjan parantamisen erityisesti aistivammaisten ja erityistarpeisten nuorten näkökulmasta, mm. Harrastamisen Suomen mallin kehittämiseksi. Vammaisten ja toimintarajoitteisten nuorten harrastamiseen voisi kiinnittää enemmänkin huomiota VANUPOssa.

Lisäsehdotus:

”YK:n vammaisyleissopimuksen mukaan jokaisella liikkumis- ja toimintaesteisellä henkilöllä tulee olla mahdollisuus valita yleisen kaikille avoimen ryhmän ja erityis- tai soveltavan liikunnan välillä – tai halutessaan osallistua molempiin (artikla 30.5.). Näin tuetaan nuoria löytämään itselleen sopiva tapa ja ryhmä harrastaa.”



Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tutkimusten mukaan liikuntaharjoittelun vaikuttavuus on verrattavissa tai jopa suurempaa kuin lääkehoidon ja terapian vaikuttavuus mielenterveyden häiriöissä. Erityisesti ohjattua, ryhmämuotoista ja vähintään kohtuutehoista harjoittelua voidaan suositella masennusoireiden hoitoon. Olympiakomitea suosittelee, että liikunnan merkitystä mielenterveysongelmien ehkäisyssä ja hoidossa nostettaisiin VANUPOssa esille oikea-aikaisen hoitoon pääsyn ja hoidon laadukkuuden ohessa.

On hienoa, että VANUPOssa on kirjattuna erilaisia toimenpiteitä matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tuen vahvistamiseksi, mm. Ohjaamojen ONNItoiminta. Olisi tärkeää, että Ohjaamoissa nuoria voisi ohjata myös erilaisten harrastusten pariin sekä liikuntaneuvontaan.

Myös hyvinvointialueita tulisi kannustaa ohjaamaan nuoria kulttuurin ohessa liikunnan pariin mm. liikuntalähetteen, -passien ja -luotsien avulla. Kulttuurista ja liikunnasta voisi puhua rinnakkain, ei vain harrastuksina vaan myös hyvinvointia lisäävinä asioina arjessa ja elämässä. Kulttuurin ja liikunnan rooli sairauksien ennaltaehkäisyssä on keskeinen, jotta kysyntää kalliille korjaaville sote-palveluille saadaan laskettua, puhumattakaan pahoinvoinnin aiheuttamasta inhimillisestä kärsimyksestä.

Tärkeitä toimenpide-ehdotuksia liikunnan ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten lisäämiseksi on mm. Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset osaksi päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmää -raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023).

VANUPOn tavoitteet nuorten turvallisuuden tunteen ja turvallisuuden vahvistamiseksi sekä rikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi ovat myös äärimmäisen tärkeitä. Olympiakomitea toivoo, että VANUPO huomioisi liikunnan ja harrastamisen merkityksen nuorisorikollisuuden torjunnassa. Esimerkiksi seuratoiminta antaa lapsille ja nuorille yhteisön, luotettavia aikuisia elämään sekä kiinnekohtia arkeen ja yhteiskuntaan. Näillä seikoilla voi olla merkittävää vaikutusta resilienssin vahvistamiseksi erityisesti niillä nuorilla, joilla on haasteita ja suurempi riski syrjäytyä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Kiitämme, että VANUPO huomioi nuorten mielen hyvinvoinnin, liikkumisen ja liikunnan välisen yhteyden vahvistamisen rakenteissa sekä erityisesti luontoliikunnan merkityksen nuorten hyvinvoinnille. Liikkumisella on kiistattomia positiivisia vaikutuksia mielen hyvinvointiin.

Liikkumisen osalta liikunnan harrastamisen voisi tunnistaa laajemminkin kuin vain luontoliikunnan osalta. Urheiluseurat tekevät nuorisotyötä merkittävässä laajuudessa, sillä lähes 400 000 lasta ja nuorta harrastaa urheiluseuroissa. Fyysisen aktiivisuuden ohessa seurat tarjoavat nuorille merkityksellistä tekemistä, yhteisöjä ja turvallisia aikuisia sekä turvallisen ympäristön oppia, yrittää, onnistua ja myös epäonnistua.

Nuorten liikkumista on tärkeää tukea kaikkialla arjessa, mm. osana koulu- tai opiskelupäivää sekä arjen matkoilla. Kävely ja pyöräily eivät ole nuorille varsinaisesti harrastuksia tai liikkumista paikasta toiseen, vaan pikemminkin omaehtoista ajanviettoa, yhdessäoloa, oleskelua ja kuljeskelua elinympäristössään. Lapset ja nuoret tulee ottaa osallisiksi kaupunkitilaa ja väyliä (kävelyreittejä ja pyöräväyliä) suunniteltaessa. Heitä tulee kuulla julkisten tilojen suunnittelussa. Kävelyn ja pyöräilyn väylät ja reitit ovat lapsille ja nuorille paikkoja, joissa he viettävät eniten aikaa (Nuorten vapaa-aikatutkimus 2022).



On tärkeää myös huomioida, että kävelyn ja pyöräilyn edistäminen lisää nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa omiin arjen valintoihin myös ilmasto- ja ympäristövaikutusten näkökulmasta. Konkreettinen toiminta ilmaston puolesta voi auttaa lievittämään ilmastoahdistusta.

Et ole yksin -palvelu on keskeinen osa turvallisemman harrastustoiminnan luomisessa. Olympiakomitea haluaa painottaa, että nykymuotoiselle palvelulle tulee varmistaa kestävä rahoitus ennen kuin sitä voidaan laajentaa.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Ei lausuttavaa

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Ei lausuttavaa

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Ei lausuttavaa

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Suomen Olympiakomitea kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027. Kiitämme, että ohjelma huomioi liikkumisen merkityksen osana nuorten merkityksellistä ja hyvinvointia tukevaa arkea. Vain joka kolmas 7–15-vuotiaista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi (LIITU 2022). Vähäinen liikkuminen kietoutuu fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ongelmiin sekä oppimisen vaikeuksiin. Siten on perusteltua, että liikkuminen huomioidaan VANUPOssa laajemmin siten, kuin se on liikkumissuosituksissa 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) sekä liikkumisen suosituksessa aikuisille (UKK-instituutti 2019) määritelty. Kiitämme, että liikkumisen eri ulottuvuuden huomioidaan (esim. arkiliikunta, harrastaminen ja eri liikunnan muodot), samoin kuin liikunnan vaikutuksen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Myös liikkumisen esteitä tunnustetaan melko hyvin (esim. kaavoitus, yksityisautoilu ja digitalisaatio).

Ohjelma esittää tärkeitä tavoitteita nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi. Ohjelman toimenpiteet eivät kuitenkaan riitä vastaamaan nuorten hyvinvoinnin vakavien haasteiden ratkaisemiseksi. Luonnos antaa ymmärtää, että VANUPO 2024-2027 toteuttaa myös Petteri Orpon hallitusohjelman kirjauksen laaja-alaisesta toimenpideohjelmasta nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Lausuntokierroksella olevan luonnoksen ei kuitenkaan voi katsoa vastaavan hallitusohjelman kirjauksen kunnianhimon tasoa. Hallitusohjelman toimenpideohjelma tulisi toteuttaa omana kokonaisuutenaan, tiiviissä vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden ja nuorten kanssa. Niin VANUPO:n kuin toimenpideohjelman tulee olla aidosti poikkihallinnollinen dokumentti, joka sovitetaan yhteen mm. hallitusohjelman Suomi Liikkeelle -ohjelman kanssa.

VANUPOssa olisi tärkeää myös tunnistaa nuorten hyvinvoinnin alueellinen eriytyminen. Esimerkiksi maaseutumaisten kuntien nuorilla on kaupunkilaisnuoria keskimäärin heikommat mahdollisuudet liikkua ja



harrastaa, johtuen esimerkiksi pitkistä välimatkoista ja koulukuljetuksista. Olisi tärkeää, että VANUPO huomioi nuoret moninaisuudessaan ja myös itsenäisinä toimijoina.

Lisää tietoa liikunnasta ja mielenterveydestä:

<https://ukkinstituutti.fi/ajankohtaista/liikuntaharjoittelu-vahentaa-masennusoireita-kaksi-tuoretta-katsausartikkeli/>

<https://ukkinstituutti.fi/liike-laakkeena/liikunta-ja-sairaudet/mielenterveyden-hairiot/>

Helsingissä 24.1.2024

Jan Vapaavuori
puheenjohtaja
Suomen Olympiakomitea

Taina Susiluoto
toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea